

ОГЛЯДИ НАУКОВИХ ВИДАНЬ

Журнали, збірники

Народна творчість та етнологія. – Київ: ІМФЕ імені М. Т. Рильського, 2012. – № 1, 2, 3, 4, 5, 6.

До першого номеру журналу "Народна творчість та етнологія" за 2012 рік, який видає Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України, увійшли такі статті на фольклорно-міфологічну тематику: С. Грици "Роль транслітерації в рецепції словесно-музичних текстів фольклору в мовноспорідненому середовищі" та Л. Іваннікової "Володимир Данилов – дослідник фольклору і фольклористики Півдня України" з рубрики "З історії та теорії етнології"; К. Черемського "Сприйняття традиційного кобзарського виконавства в середовищі студіюючої молоді міста Харкова" з рубрики "Розвідки й матеріали"; Н. Федорович "Сонце в системі астрономічних уявлень і вірувань українського народу (за матеріалами записів у селах Уманського та Меньківського районів Черкаської області)" з рубрики "Експедиційні дослідження"; С. Маховської "Ієрархія весільних чинів Слобожанщини кінця ХІХ – 80-х років ХХ століття: проблеми трансформації" з рубрики "Трибуна молодого дослідника", а також рецензії: Л. Вахніної "У руслі актуальних проблем сучасної фольклористики" та Л. Іваннікової "Перше монографічне дослідження стрілецьких пісень".

Статтю Софії Грици "Роль транслітерації в рецепції словесно-музичних текстів фольклору в мовноспорідненому середовищі" (С. 7-16) присвячено проблемам транслітерації в рецепції фольклорних, зокрема пісенних, текстів у близькомовному середовищі і чинникам, які цьому сприяють (лексика, Silbenzahlung – складочислення, ритм поезії та музики). Розглянуто також питання адаптаційних властивостей музичного ритму у сприйнятті пісень-новотворів, перебільшення ролі усності в міграційних процесах народної пісні й водночас амбівалентність письменства у збереженні автентичності

фольклору та парадокси автентики в сучасності.

Людмила Іваннікова, досліджуючи тему "Володимир Данилов – дослідник фольклору і фольклористики Півдня України" (С. 43-50), основну увагу зосередила на маловідомих публікаціях ученого в катеринославських виданнях, а саме – рецензіях на регіональні збірники фольклору. У них В. Данилов подав неупереджену оцінку науковим працям із погляду тогочасних проблем науково-методологічного характеру, увів у науковий обіг нові імена збирачів та дослідників краю, здійснив аналіз поетичних і міфологічних образів місцевого фольклору.

Костянтин Черемський, з'ясовуючи "Сприйняття традиційного кобзарського виконавства в середовищі студіюючої молоді міста Харкова" (С. 61-65), зазначає, що позитивні результати, отримані під час ознайомлення учнів середніх шкіл і студентів вищих навчальних закладів Харкова з елементами традиційного кобзарського виконавства, свідчать про актуальність творчого набутку українських народних співців у комплексному вихованні сучасної молоді. Крім того, вони доводять перспективність активного залучення сучасних виконавців на народних інструментах до різноманітних освітніх програм краю.

Надія Федорович у статті "Сонце в системі астрономічних уявлень і вірувань українського народу (за матеріалами записів у селах

Уманського та Меньківського районів Черкаської області)" (С. 89–95) розглянула астрономічні уявлення та вірування українського народу, пов'язані з Сонцем, їх відображення у фольклорі, обрядовості та матеріальній культурі. Дослідниця з'ясувала вплив раціональних астрономічних знань про денне світило, які виникли на основі багатотисячолітніх спостережень за сонцем, на господарську діяльність українців. На прикладі польових матеріалів, які автор записала в селах Черкаської області, вона також проаналізувала космогонічні та космологічні уявлення, дослідила солярну символіку в народній творчості, обрядовості та декоративно-ужитковому мистецтві.

У дослідженні *Світлани Маховської "Ієрархія весільних чинів Слобожанщини кінця ХІХ – 80-х років ХХ століття: проблеми трансформації"* (С. 104–110) здійснено спробу проаналізувати зміни, що відбулися в назвах і структурно-функціональних характеристиках весільних чинів, визначити локальні особливості складу персонажів весілля в досліджуваному регіоні. Авторка зазначила, що трансформація назв і характеристик весільних персонажів зумовлена поступовою втраатою історичної пам'яті про їхнє магічно-символічне значення та усвідомлення необхідності в такій кількості виконавців тих чи інших етапів обряду. Подальше дослідження проблеми, на її думку, дозволить виявити зміни та локальні форми побутування весільних чинів на сучасному слобожанському весіллі.

Леся Вахніна у рецензії "У руслі актуальних проблем сучасної фольклористики" (С. 121–123) відзначає, що праця Л. Іваннікової "Яків Новицький. Фольклорист, історик, педагог" (Запоріжжя, 2010), незважаючи на деякі суперечності, є викінченою, глибоко науковою і теоретично обґрунтованою. Це новий свіжий незаангажований погляд на проблеми української фольклористики кінця ХІХ – початку ХХ ст. Написана в руслі сучасних наукових засад, вона є вагомим внеском в історію фольклористики та регіональних досліджень Півдня України.

Людмила Іваннікова є автором ще одного відгуку "Перше монографічне дослідження стрілецьких пісень" (С. 124–126) на книгу О. Кузьменко "Стрілецька пісенність: фольклоризм, фольклоризація, фольклорність" (Львів, 2009). На думку рецензента, авторка, видавши цю книгу, здійснила значну, гідну подиву пошукову роботу, поєднання якої зі скрупульозним науковим аналізом дарувало національній науці фундаментальне монографічне дослідження.

Його можна вважати одним із найкращих досягнень фольклористичної думки останніх часів і внести до золотого фонду української фольклористики.

Д р у г и й номер "Народної творчості та етнології" є спецвипуском і дає змогу ознайомитися з актуальними проблемами сучасної сербської фольклористики. До першої з чотирьох рубрик, яка має назву "Сербський фольклор у загальнослов'янському контексті", увійшли такі статті: Любінка Раденковича "Демонічне весілля в народних переказах. Слов'янські паралелі"; Деяна Айдачича "Віли в народних баладах балканських слов'ян"; Марії Клеут "Обряд обдарування, або огляд пісень сліпців-жербраків"; Александра Ломи "Святогор та Марко Святогорець"; Біляни Сикимич "Традиційна загадка і варіанти її відгадок".

Переказ про несподівану участь людини в демонічному весіллі, зазначає Любінка Раденкович у статті "Демонічне весілля в народних переказах. Слов'янські паралелі" (С. 6–10), записано в понад тридцяти варіантах, зафіксованих здебільшого в сербів, болгар і македонців. Його сюжетна схема така: уночі перехожий потрапляє на весілля, стає його учасником, перед питтям вина хреститься або кукурикає півень, унаслідок чого він опиняється на бездоріжжі або іншому відлюдкуватому місці. Виявляється, що весілля справляли демони, які хотіли звести з життя випадкового перехожого. Автор проаналізував структуру та сюжет подібних переказів, дав характеристику головним фольклорним персонажам.

На думку Деяна Айдачича, автора публікації "Віли в народних баладах балканських слов'ян" (С. 11–16), баладам, як і іншим жанрам, властива схильність (рідше – несхильність) до виявів міфічного мислення. Тому віли у них постають добрими та прихильними до людей істотами, водночас у деяких епічних віршах і демонологічних баладних творах вони поведуться згубно. Аналіз місця і властивостей віл у баладах є досить складним через переплетення історії вірувань та жанру, поєднання й виокремлення міфічних шарів, проектування елементів психічної та соціальної дійсності, деміфологізацію та реміфологізацію, у яких віли втрачають або набувають певних властивостей, а також дію законів поезитики цього жанру.

Марія Клеут у науковій розвідці "Обряд обдарування, або огляд пісень сліпців-жербраків" (С. 17–21) зазначає, що "пісні сліпців-жербраків" як один із різновидів ліричних пісень одним із перших виділив сербський

фольклорист Вук Караджич. Їх співали або виконували речитативом люди, знедолені внаслідок втрати зору. Авторка простежила історію публікування та дослідження цих пісень, сформулювала основні критерії для їх розрізнення, показала їхню відмінність від пісень-поклонів і пісень біля осель, а також проаналізувала їх поетичне мовлення, з'ясувала зміст і походження.

В одному сегменті, де представлено епічних персонажів східнослов'янського Святогора та південнослов'янського Королевича Марка, стверджує *Александр Лома* в дослідженні *"Святогор та Марко Святогорець"* (С. 22-29), не лише існують дві різні конкретизації означеного й того самого мандрівного переказу, але й через них прояснюється фрагмент праслов'янського епосу. Цей висновок суголосний позиції про можливість розмежування двох образів Марка: справжнього епічного героя в сербській традиції та здебільшого міфологічного образу героя-напівбога в македонсько-болгарській традиції.

Більна Сикимич, вивчаючи *"Традиційну загадку і варіанти її відгадок"* (С. 30-34), вважає, що розмаїття відгадок штучно підтримується завдяки всьому корпусу варіантів, оскільки різні загадки існують у відповідний час і в певних місцевих спільнотах. Неоднорідний у регіональному та хронологічному відношеннях (у діатопічному й діакронічному сенсі) може навіязати штучний у змістовому відношенні набір відгадок. Тому можна припустити, що кількість реально можливих відгадок у певній місцевій спільноті в межах традиційної балканської культури була незначною.

Друга рубрика *"Міфологічний вимір фольклору"* складається зі статей: *Зої Каранович* *"Братсько-сестринський інцест: між ієрогамією та гріхом кровозмішення (на прикладі пісень про намір царя Стефана одружитися із сестрою)"*; *Лідії Делич* *"Сутичка героя з вілою через побудову намету"*; *Єленки Пандуревич* *"Нашарованість однієї метафори. Голос та сльози як axis mundi"*;

Славіца Гароня-Радованац *"Мотив змії-нареченого в сербській усній поезії"*; *Данієли Петкович* *"Залишки обряду сепарації в епічних піснях про весілля"*.

Тема дослідження *Зої Каранович* - *"Братсько-сестринський інцест: між ієрогамією та гріхом кровозмішення (на прикладі пісень про намір царя Стефана одружитися із сестрою)"* (С. 35-40). Хоч і інцест був заборонений, стверджує дослідниця, але розповідь про це табу знайшла відображення не лише в ри-

туалі й міфі, а й в епосі, який її у своєрідний спосіб інтерпретує. У його сюжетах, як і в міфі, представлено два потенційні шлюби володарів-"першопредків": перший, який є інцестом, а тому, зрештою, не відбувається; і другий, неінцестуозний, який було укладено. Прочитана в цьому контексті, тобто розглянута в міфічному ключі, пісня про бажання царя Стефана одружитися із сестрою радше вказує на прагнення зберегти спадок, а неохильність одного сербського царя до інцесту та гріха.

Лінію сюжетної моделі *"Сутичка героя з вілою через побудову намету"* (С. 41-44), яка стала об'єктом дослідження у статті *Лідії Делич*, становить порушення з боку героя хтонічного простору і сутичка з істотою, яка його захищає. У всіх варіантах пісень цього кола персонаж потрапляє у простір із негативною семантикою (ліс, вода, озеро), де мешкають демонічні істоти. Їх захищають віли, які намагаються покарати героя як порушника чужого простору. Із дуелі віла виходить переоможеною на своїй же території, а герой у такий спосіб підтверджує свою винятковість. На думку автора, найдавнішим варіантом цього мотиву є оповідь про сутичку Марка з вілою з Ерлангенського рукопису, на основі якої можна реконструювати старіші зразки та найглибші наративні й символічні нашарування, наявні у відповідній сюжетній моделі.

Метою праці *Єленки Пандуревич* *"Нашарованість однієї метафори. Голос та сльози як axis mundi"* (С. 45-49) є показати на сербському матеріалі *"зіткнення потоків"*, *"передачу матеріалів"*, *"феномен нашарування"*, приклади *"специфічної фольклорної контамінації"* та інші процеси художньої стилізації фольклорного матеріалу. Мотив великого плачу, який аналізує у фольклорних текстах дослідниця, на її думку, може мати витоки в язичницьких та магічних практиках. Але з їх відходом та забуттям первісного змісту він отримав статус уснопоетичної формули. Набувши нових значень, міфічно-магічний контекст образного вислову *"голосом до неба, сльозами до землі"* зазнав змін, унаслідок яких відбулося підпорядкування певної пре-метафори етичному або естетичному началу.

Славіца Гароня-Радованац, аналізуючи *"Мотив змії-нареченого в сербській усній поезії"* (С. 50-54), основну увагу приділила розгляду вірувань про змію, зв'язку цього персонажа зі змієм, а також простежила зв'язок подібних мотивів із пісень, записаних на території Військового кордону, з записами

піснених текстів з Ерлангенського рукопису (1720). Вказуючи на зв'язок змії, риби і змія у цих текстах, авторка зауважує, що перехресний аналіз цього мотиву з прозовими варіантами казки про змію-нареченого надає можливість простежити продуктивність мотиву через міжжанрове проникнення, відкриваючи низку можливостей для його тлумачення в сербській усній літературі.

Про *“Залишки обряду сепарації в епічних піснях про весілля”* (С. 55–58) пише у своїй праці *Даніела Петкович*. На її думку, епічні пісні про весілля зберігають лише фрагменти відокремлення і то лише в епізодах, типових прикладах епічної ретардації, що можна пояснити забуттям їхнього колишнього змісту. У деяких весільних піснених текстах первинною епічною темою є чоловіче випробування.

“Фольклорний ентитет культури” є третьою рубрикою спецвипуску із сербської фольклористики. До нього належать такі публікації: *Мір'яни Детелич* *“Мільман Перрі, Альберт-Бейтс Лорд та Джон-Майлс Фоули: що нам робити з ними”*; *Бошка Сувайджича* *“Співець і культурний ідентитет”*; *Валентини Питулич* *“Культ святителя в сербській народній традиції”*; *Жарка Треб'ешанина* *“Передбачення статі дитини”*; *Ліляни Пешикан-Люштанович* *“Лялька і обряд”*; *Бранка Златковича* *“Історіографія та усна народна хроніка”*.

У статті *Мір'яни Детелич* *“Мільман Перрі, Альберт-Бейтс Лорд та Джон-Майлс Фоули: що нам робити з ними”* (С. 59–63) автор намагається знайти відповідний момент у прорахунках, які допустили відомі дослідники усної епічної традиції. Так, Дж.-М. Фоули помилився у тому, коли вказав, що епічні пісні мусульман виконували при дворах османських султанів до того, як вони деградували до виступів у кав'ярнях. Крім того, учений неправомірно пов'язав історичність християнських епічних текстів з особою князя Марка, а також проаналізував мусульманські та християнські епоси у зворотному порядку. Відповідно М. Перрі й А.-Б. Лорд у своїх відомих працях, зосередившись лише на особливостях усного епічного виступу, не звернули уваги на якість зібраних мусульманських і християнських текстів. Тому не зуміли побачити давність та цілісність християнських епічних співів і певну *“новизну”*, відсутність коріння у мусульманських творах.

Бошко Сувайджич, розмірковуючи над темою *“Співець і культурний ідентитет”* (С. 64–70), зазначає, що усне епічне слово, на

якому ґрунтується сербський національний і культурний ідентитет, не повинно зазнати девальвації в шаленому прагненні всіма силами перевиховати самих себе і стати тим, ким народ ніколи не був і не міг бути. Постійне намагання стерти сербську традицію під приводом того, що в ній криється зародок націоналістичних, ірраціональних і небезпечних думок, демонструє разючий приклад зловживання *“банальним націоналізмом”*. Навіть усі ідеологічні цензори сучасного сербського суспільства разом узяті, що наполягають на відмові від власної традиції та культури, не можуть подолати своєї та життєствердної народної епічної традиції, а також перекреслити те важливе значення, яке вона мала у формуванні сербського культурного ідентитету.

На думку *Валентини Питулич*, яка досліджувала *“Культ святителя в сербській народній традиції”* (С. 71–74), ця тема займає особливе місце, якщо брати до уваги анімістичні вірування, успадковані з політеїстичної релігії. Проаналізувавши ліричні народні пісні, у яких діють святителі, дослідниця вказує, що в епічних текстах ці персонажі мають обов'язки щодо предметів і явищ: вони з Божої волі творять дива, карають людей за гріхи, мають силу епіфанії, сходять на землю у людській подобі. В історичних ситуаціях вони також з'являються для того, щоб перемогти хтонічну силу або вказати і провістити майбутні події.

Жарко Треб'ешанин у публікації *“Передбачення статі дитини”* (С. 75–77) систематизував різні способи, метою яких було з'ясувати в сербському суспільстві, хто народиться – хлопчик або дівчинка. Правила дешифрування прикмет, виявляється, не є довільними, загадковими й дивними, а строго детерміновані й засновані на міцній міфічно-магічній логіці. Виділивши опозиції, які є основою обрядів передбачення статі дитини, автор визначив два види ознак як ключ до їх дешифрування. Перший вид – це чоловічі ознаки: *вправо-вгору-вертикально-вздовж-всередини, твостю-загострено-неспокійно* та ін.; жіночі: *вліво-знизу-горизонтально-широко-зовні-округло-схудло-спокійно* та ін.

Коротка за обсягом стаття *Ліляни Пешикан-Люштанович* *“Лялька і обряд”* (С. 78–79) резюмує два основні аспекти. У першому розглянуто ляльку як предмет обрядово-магічної маніпуляції, яка заснована на анімістичних уявленнях про її природу. Вона одночасно і мертва, і жива. Складнішим є відношення маски-ляльки-людини, яке встановлюється під час обрядових процесій.

Тут лялька постає як джерело багатой образності, музичних ритмів, танцю, як привід для "усерйознення", для зустрічі віч-на-віч зі складністю її генези та значень, якими вона наділена.

Бранко Златкович, досліджуючи "Історіографію та усну народну хроніку" (С. 80-83), зазначає, що для історіографії, епіки й певної частини усної прози, особливо анекдотів, спільними є історичні теми. Тому між цими жанрами існують не лише тісні зв'язки, але й певні відмінності, непорозуміння. Зміст анекдотів для історіографії має вторинне значення, але історіографи використовують його через брак першоджерел та з метою розбавити сухий хронікерський виклад. Робити якісь загальні висновки на основі анекдотів, вважає дослідник, є помилковим, проте чимало історіографів легітимізують анекдот, "підносять його" до рівня надійного документа, що в сербській історіографії помітив ще В. Караджич.

В останній, четвертій, рубриці номера журналу "Епічний світ традиції" містяться наукові розвідки таких дослідників: Нади Милошевич-Джорджевич "Поняття історичної балади та епічна народна пісня "Дівчина Косовка"; Снежана Самарджія "Мудреці сербських народних новел"; Сміляна Джорджевич "Методологічні проблеми територіального дослідження фольклору: репертуар гусярів"; Немані Радуллович "Кодекс "іншого світу" і проблема неморального героя в казках".

У публікації Нади Милошевич-Джорджевич "Поняття історичної балади та епічна народна пісня "Дівчина Косовка" (С. 84-88) розглянуто питання про належність цього тексту до сербського епосу. "Дівчина Косовка" є тільки на перший погляд баладою, стверджує автор. Для неї характерне одночасне існування ліричних та епічних елементів. У тексті пісні її героїня нагадує іншому персонажеві Орловичу Павлу добре відому мить перед боєм, яку він пережив сам, герой, яких знає, і порівнює близькість комунікації, засновану на спільності ідеалу, знання та зацікавленості, яка властива справжній епічній поезії і водночас є чужою для балади.

Снежана Самарджія темою свого дослідження обрала "Мудреців сербських народних новел" (С. 89-93). Коли подія оформлюється за вимогами новели, близьких до неї моделей жартівливих розповідей і анекдотів, стверджує дослідниця, мудрість старця доводиться двома способами. Оскільки спершу безглузду розмову ведуть старий і цар,

зміст реплік згодом мусить бути розгаданою. Другий композиційний член як низка дешифрованих метафор підтверджує мудрість співрозмовника.

Сміляна Джорджевич у статті "Методологічні проблеми територіального дослідження фольклору: репертуар гусярів" (С. 94-100) вважає, що репертуар співця не становить абсолютної, об'єктивної картини існуючої традиції, а є виявом індивідуальної репрезентації культури. Вона здійснюється в діалозі з дослідником, який може бути побачений як канал до широкої публіки, для якої картина і створюється. Як динамічне утворення, актуальний репертуар показує тенденцію проведення, підтвердження та донесення "класичних" текстів, а також можливість швидкої трансформації та корекції згідно з особистими здібностями гусяря, із правлячими ідеологічними нормами спільноти, до якої він належить.

Немані Радуллович, осмислюючи "Кодекс "іншого світу" і проблему неморального героя в казках" (С. 101-105), дійшла висновку, що етика в казковій прозі більшою мірою зумовлена розрізненням людського і нелюдського світу. Ця різниця породжує створення людської етики й особливого, відокремленого кодексу іншого світу. Також саме різний підхід до людського (свого) і нелюдського (чужого) світу робить можливим виправдання "неморальної поведінки героя", оскільки це скеровано в першу чергу проти прибічника іншого світу. Особливою проблемою є, звичайно, наше проєктування сучасних понять етики на казки. Якщо не брати до уваги нинішні уявлення про мораль, можна помітити, що казка в межах своєї етичних розумінь дуже послідовна і навіть формалістична.

Цікавими з погляду фольклору та міфології є чимало наукових публікацій у третьому номері київського академічного журналу "НТЕ". До них можна зарахувати такі статті: Л. Іваннікової "Фольклористика Півдня України в наукових студіях 20-х років XX століття", Л. Козар "Василь Доманицький як громадський діяч і фольклорист", Л. Артюх "Вогонь і вода в системі звичаєвих заборон" із рубрики "З історії і теорії науки"; І. Коваль-Фучило "Поминальні голосіння в селі Сварищевці: основні мотиви і специфіка виконання" та Н. Олійник "Атрибутика весільної обрядовості українців етноконтактної зони (за матеріалами фольклорно-етнографічних експедицій до Харківської та Белгородської областей)" із рубрики "Розвідки та матеріали"; Л. Халюк "Усні нара-

тиві про переселення 1947 року українців у Польщі: тематична специфіка" й О. Чебан "Обереги в практиці обживання сучасного міського житла (на матеріалах одеських квартир)" із рубрики "Трибуна молодого дослідника"; три рецензії: А. Іваницького "Пісні Анни Драган з Гальцької Лемківщини", Л. Єфремової "Перша ластівка - антологія українського музичного фольклору", О. Шалак "Коли промовляють архіви".

Людмила Іваннікова у статті "Фольклористика Півдня України в наукових студіях 20-х років ХХ століття" (С. 7-15) охарактеризувала доробок ВУАН у галузі регіональних досліджень. Ідеться, зокрема, про історіографічні студії 20-х років ХХ ст., які заклали міцний фундамент для вивчення народної культури Південної України. Розглянуто праці В. Біднова, В. Білого, А. Шамрая та інших учених. Наведено неповну бібліографію їхніх праць.

Лідія Козар, досліджуючи тему "Василь Доманицький як громадський діяч і фольклорист" (С. 16-30), висвітлила роль творчої і громадської діяльності В. Доманицького в історії української фольклористики кінця ХІХ - початку ХХ ст. Проаналізувавши наукові праці та архівні матеріали вченого, дослідниця констатує, що його фольклористична діяльність була пов'язана з утвердженням народознавчих ідей громадівців у період боротьби за національне відродження України.

На думку Лідії Артюх, автора публікації "Вогонь і вода в системі звичаєвих заборон" (С. 31-40), ритуальний вогонь відіграв велику роль у календарній обрядовості українців (і слов'ян загалом) - на Різдво і Масляну, на Трійцю й Івана Купала. Але не менш символічне значення має вогонь і в повсякденній традиції, у релігійних уявленнях про приготування їжі й про піч зокрема. Уявлення про воду - першу зі стихій світоутворення, необхідність дотримання її чистоти - свідчать про давні форми екологічної культури українців. Вивчення цих уявлень може стати важливою віхою для реконструкції системи побутової культури, її локальних різновидів і розуміння цілісної структури народного світогляду.

Статтю Ірини Коваль-Фучило "Поминальні голосіння в селі Сварицевичі: основні мотиви і специфіка виконання" (С. 68-71) написано на матеріалі записів, які авторка здійснила у природній ситуації під час поминального оплакування померлих на Трійцю на цвинтарі села Сварицевичі Дубровицького району Рівненської області. Дослідниця ви-

світлила особливості побутування звичаїв, проаналізувала основні мотиви голосінь.

Наталія Олійник дослідила "Атрибутику весільної обрядовості українців етноконтактної зони (за матеріалами фольклорно-етнографічних експедицій до Харківської та Белгородської областей)" (С. 85-91). На її думку, різноманітна атрибутика (побутова та спеціально виготовлена - кожух, хустка, хліб, гарбуз, палиця, курка, гільце, світильник, вінок та ін.) до недавнього часу була необхідним елементом весільної обрядовості цього регіону. Її використання має локальні особливості. З часом вони зазнавали змін, а деякі взагалі зникали (гільце, мечик тощо). Окремі атрибути використовують донині в архаїчних формах чи трансформованому вигляді (курка, коровай, шишки).

У статті Лесі Халюк "Усні наративи про переселення 1947 року українців у Польщі: тематична специфіка" (С. 98-107) подано системний аналіз усних оповідань-спогадів українців, яких унаслідок операції "Вісла" було переселено на північно-західні землі Польщі. Зазначено, що пам'ять про своє українське походження, чому значною мірою сприяє функціонування записаних оповідань, є важливим чинником свідомості особи і спільноти, який може дати поштовх до трансформації, відродження і плекання рідної культури в польському контексті.

Олена Чебан, розглядаючи "Обереги в практиці обживання сучасного міського житла (на матеріалах одеських квартир)" (С. 113-117), дослідила семантику внутрішнього простору міського житла, одним із проявів якої є наявність оберегів. Авторка розглянула їх різновиди, зокрема ті, що функціонують у приватному секторі сучасних мешканців мегаполісу, подала структурний розподіл видів оберегів, які використовують у повсякденних практиках обживання домівки.

Анатолій Іваницький у рецензії "Пісні Анни Драган з Гальцької Лемківщини" (С. 118-119) на книгу Я. Бодака "Лемківщина моя мила..." (К., 2011. - 372 с.) вважає, що цей пісенний збірник є відчутним внеском не тільки в обсяг публікацій українського фольклору, а й свідченням руху національної етномузикології шляхами ритмо-структурної типологічної школи, основи якої заклали К. Квітка та В. Гошовський.

Відгук Людмили Єфремової "Перша ластівка - антологія українського музичного фольклору" (С. 120-121) стосується видання "Український обрядовий фольклор західних земель: регіональна музична антологія"

(Вінниця, 2012. – 624 с.), яке упорядкував А. Іваницький. У ньому авторка зазначає, що воно покликане заповнити певну прогалину в етномузикології стосовно погляду на західноукраїнський фольклор як цілісну світоглядно-комунікаційну систему, могутній стильовий шар народної культури, що й донині зберіг первісні види народного мистецтва, викристалізував історичну еволюцію національної самосвідомості українців.

Ще одна рецензія Оксани Шалак *“Коли промовляють архіви”* (С. 122-123) присвячена книзі Ф. Колесси *“Обнова української етнографії й фольклористики на західних областях УРСР. Листування Ф. Колесси й М. Азадовського”* (К., 2011. – 239 с.), яку підготувала до видання І. Коваль-Фучило. У ній зазначено, що це перше в історії української фольклористики дослідження наукової спадщини відділу фольклору та етнографії Львівського відділення Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР.

У ч е т в е р т о м у випуску журналу *“Народна творчість та етнологія”* за 2012 рік фольклорно-міфологічній тематиці відповідають такі публікації вчених: Л. Іваннікової *“Фольклорно-етнографічні матеріали Півдня України в оцінці академіка Агатангела Кримського”* та О. Шалак *“Український фольклор Поділля на сторінках польських періодичних видань XIX століття”* з рубрики *“З історії народознавчих наук”*; Н. Вархол *“Народні знання українців-русинів Словаччини”* та О. Курочкін *“Весільний звичай “удавана наречена” і його семантичні інтерпретації”* з рубрики *“Розвідки та матеріали”*; О. Боряк *“Там живуть такі, як я...”: сільське кладовище як простір потойбічного життя (за матеріалами польових досліджень Полісся)”,* І. Коваль-Фучило *“Персональний код поховального обряду на Косівщині: трембітар”,* К. Чаплик *“Ліричні пісні лемків Закарпаття в нових записах: особливості мелодики, ритміки, виконавської манери”* з рубрики *“З експедиційних досліджень”*; Д. Трумко *“Магічні способи впливу на майбутнє дитини (за матеріалами українсько-польського пограниччя)”* з рубрики *“Трибуна молодого дослідника”*, а також Т. Шевчук, В. Новітчук *“З епістолярної фольклористики 20-х років XX століття (листування Д. Зеленина з В. Петровим, В. Білим та В. Кравченком)”* із рубрики *“З музейних колекцій та архівів”*.

У статті Людмили Іваннікової *“Фольклорно-етнографічні матеріали Півдня України в оцінці академіка Агатангела Кримського”* (С. 20-

24) йдеться про позитивну оцінку праць В. Ястребова та Т. Осадчого, що їх дав у рецензіях академік А. Кримський. Увагу зосереджено на висвітленні питань методики польових досліджень Південної України та проблемах едиційної практики кінця XIX – початку XX ст.

Оксана Шалак, досліджуючи тему *“Український фольклор Поділля на сторінках польських періодичних видань XIX століття”* (С. 25-32) розкрила принципи едиції української усної словесності у працях польських фольклористів, які було опубліковано в часописах *“Biblioteka Warszawska”, “Wisla”, “Kraj”,* виданні Антропологічної комісії Краківської академії наук *“Zbiór wiadomości do antropologii krajowej”*.

Публікація Надії Вархол *“Народні знання українців-русинів Словаччини”* (С. 33-45) присвячена вивченню народних уявлень в царині астрономії (про місяць, сузір'я, землю, воду, вогонь) та метеорології (передбачення погоди за атмосферними явищами, небесними світилами, рослинами, птахами і домашньою птицею, церковними святами). Проаналізовано також космогонічні погляди лемків, прийоми та ірраціонально-магічна складова їхньої лікувальної практики.

За традиційними уявленнями, зазначає Олександр Курочкін у статті *“Весільний звичай “удавана наречена” і його семантичні інтерпретації”* (С. 46-52), нареченій у вирішальний період *“переходу”* від свого до чужого роду загрозували різноманітні нещастя. Щоб протидіяти цим негативним впливам, у ході весілля використовували захисні ритуально-магічні дії та обереги. Звичай *“удавана молода”*, який відомий багатьом європейським народам, на думку вченого, має передусім апотропеїчну функцію. Автор проаналізував типові ситуації, варіанти й форми реалізації пережиткового обрядового комплексу, який із часом перетворюється на розважально-ігрове кліше.

У статті *“Там живуть такі, як я...”: сільське кладовище як простір потойбічного життя (за матеріалами польових досліджень Полісся)”* (С. 76-88), її авторка Олена Боряк зазначає, що територію потойбіччя, де мертве тіло продовжувало своє *“існування”*, виділяли окремо й обмежували територією кладовища. У громаді його сприймали як територію, на якій мешкають померлі за людськими законами співжиття. Поведінка тих, хто готував тіло до погребіння, була підпорядкована низці заборон та регламентацій. Усі вони були спрямовані на створення необхідних умов *“життя”* в *“іншому”* світі. До них на-

лежить піклування про повсякденний одяг і взуття, лаштування зручної ями-хати, а також клопіт про збереження здатності мерців бачити та рухатися. Усе це гарантувало подальше безпечне співіснування двох світів.

Ірина Коваль-Фучило у публікації *“Персональний код поховального обряду на Косівщині: трембітар”* (С. 89–93) проаналізувала значення обрядового акту трембітання на похороні та з’ясувала функції, роль і сакральний статус трембітаря у поховальній обрядовості. Дослідження здійснено на матеріалі експедиційних записів автора, а також на основі друкованих джерел, присвячених поховальним ритуалам гуцулів.

Наукову розвідку Катерини Чаплик *“Ліричні пісні лемків Закарпаття в нових записах: особливості мелодики, ритміки, виконавської манери”* (С. 94–102) написано на основі аналізу транскрипцій пісень, які дослідниця записала 2006 р. у селах Тур’я Бистра, Зарічеве, Порошково Перечинського району Закарпатської області від окремих респондентів та учасників фольклорно-етнографічного ансамблю “Лемківчанка”. Пісенне фольклорне мислення лемків цього регіону, стверджує дослідниця, є переважно мажорним, у всіх музичних зразках домінує мелодика силабічного типу, внутрішньоскладові розспіви відсутні.

Під час вивчення *“Магічних способів впливу на майбутнє дитини (за матеріалами українсько-польського пограниччя)”* (С. 127–133) Дзвенислава Трумко проаналізувала основні дії, що їх виконували серед населення з обох сторін кордону з метою забезпечити благополуччя дитини в майбутньому та захистити її від усього лихого в житті. На основі етнографічних польових записів, опублікованих джерел та відомостей із літератури реконструйовано численні магичні обряди, а саме: відтинання пуповини, ховання містища, першої купелі, першого постригу. Описано також низку апотропеїчних дій: вибір імені, пошук кумів, “продавання” дитини.

Публікація Тетяни Шевчук і Валентина Новійчук *“З епістолярної фольклористики 20-х років ХХ століття (листування Д. Зелініна з В. Петровим, В. Білим та В. Кравченком)”* (С. 134–144) стосується одного з найпліднішого періоду розвитку української етнографії та висвітлює широкий діапазон наукових інтересів російських і українських учених. До вступної статті додано тексти листів, які надруковано російською мовою переважно зі збереженням авторської пунктуації та орфографії.

У спецвипуску п’ятого номера журналу “Народна творчість та етнологія” за 2012 рік репрезентовано широкий спектр проблем сучасної фольклористики та етнології на американо-американському континенті. Авторами публікацій трьох рубрик є дослідники з університетів Канади та США, праці яких відомі в сучасному науковому дискурсі.

Перша рубрика “Народна епіка та питання виконавства” включає в себе статті таких авторів: Джона-Майлза Фоулі *“Усна теорія: підхід до студій у царині усної традиції”*; Джефрі Вілса *“Альберт Лорд як епічний співець”*; Лінди Дег *“У центрі уваги – митець: творення та виконання традиційних казок”*; Елізабет С. Файн *“Ледачий Джек”*: кодування та контекстуалізація опору в жіночих оповідях індіанців Аппалачі”; Джона Г. Мак-Дауелла *“Справжнє походження оповідання “Хуан Осо”*; Жанмарі Руйє-Віллуобі *“Злі/добрі чужинці: євреї та цигани в російських народних легендах”*.

Безпосереднім поштовхом до створення усної теорії, стверджує Джон-Майлз Фоулі у статті *“Усна теорія: підхід до студій у царині усної традиції”* (С. 8–12), була необхідність розв’язання складного “гомерівського” питання. М. Перрі висловив ідею, що “автором” “Іліади” й “Одіссеї” насправді була поетична традиція, яку представляли виконавці, які володіли технікою усноформульної композиції та передавали її своїм нащадкам. Осердям наступної роботи М. Перрі й А. Лорда стала концепція структури, яку пояснено з погляду гусляра-виконавця як систему речі або “слова” для застосування усної традиційної композиції. На теперішній час, на думку автора, усна теорія перебуває “на порозі нової хвилі”. Увагу привертає процес творення усної епіки, зокрема питання її виникнення, яке пов’язане зі сприйняттям та роллю аудиторії. Це дає змогу простежити співіснування та співдію усності та грамотності, а також визначити додаткове традиційне значення “слів” як одиниць висловлювань наратора.

У короткому науковому нарисі Джефрі Вілса *“Альберт Лорд як епічний співець”* (С. 13–14) розглянуто образ Альберта Лорда – професора Гарвардського університету, автора відомої англомовної праці *“Епічний співець”* (1960), дослідника фольклору та епіки від Гомера до голлівудських фільмів. Зокрема проаналізовано декілька способів зіставлення ідей цього вченого щодо епічних співців та його власної діяльності: композицію у виконанні, рекомпозицію, взаємодію з аудиторією, диктування, усвідомлення себе бардом.

Публікацію Лінди Дег "У центрі уваги – митець: творення та виконання традиційних казок" (С. 15-19) присвячено осмисленню ролі наратора народних прозових текстів, який для справжнього дослідника фольклору, на її думку, повинен завжди перебувати у центрі його уваги. Усна композиція в рецитованні казок, вважає дослідниця, не вимагає запам'ятовування та повторювання римованих формул для того, щоб виграти час або пригадати наступний епізод. Схема оповідання (культурно-специфічна та орієнтована на наратора) зосереджена на самому оповідачеві, його біографії, вона наслідує етапи його життєвого шляху. У цих межах ритм прози створюється завдяки збалансованому набору повторюваних та постійно нарощуваних пригод, які оповідач може обирати зі значної кількості споріднених та альтернативних можливостей.

Елізабет С. Файн у публікації "Ледачий Джек": кодування та контекстуалізація опору в жіночих оповідях індіанців Аппалачі" (С. 20-31), розглядаючи за Б. Картер-Секстон передісторію, стратегії кодування й реконтекстуалізації в оповіданні про типового американського героя, зазвичай бідного, але дотепного і хитрого персонажа, поставила за мету з'ясувати, як один оповідач з Аппалачі наділяє силою жіночих персонажів у власних розповідях. Ця сила, на думку автора, виявляється через використання оповідачем вербальних і невербальних стратегій кодування і посилюється їхньою реконтекстуалізацією.

Американський дослідник Джон Г. Мак-Дауелл у науковій розвідці здійснив спробу з'ясувати "Справжнє походження оповідання "Хуан Осо" (С. 32-41). Хуан Осо, або Джон-Ведмідь, – це дитина від ведмедя-самця і жінки; він є чимось середнім між людиною і твариною, пересувається зазвичай як незграбна людина. Оповідання про цю істоту поширені серед іспано- та англійських американців. Автор розглядає можливість запозичення сюжетів цього оповідання з Європи, розмірковує над європейськими заходами репертуару корінних американців, висуває версію про автентичність персонажа Хуана Осо для Америки та ін.

На думку Жанмарі Руйє-Віллуобі, автора статті "Злідобри чужинці: євреї та цигани в російських народних легендах" (С. 42-45), сприйняття чужинців у легендах – не така проста тема, як може здатися на перший погляд. Безсумнівно, можна вказувати на образи євреїв і циган та стверджувати, що легенди є відповідальними за дезінформацію та стереотипи щодо цих народів. Проте без ри-

зику можна дійти висновку, що легенда не створює стереотипи, а будується на тих, що вже побутують. Незважаючи на позитивні характеристики циган у легендах про врятування Ісуса Христа, у суспільстві все ж залишилися негативні уявлення про них.

У другій рубриці "Мультикультурні традиції США та Канади" представлено такі праці: Гордани Благоевич "Звичай життєвого циклу сербів у Каліфорнії (США)"; Р.-Б. Климаша "Розвідки сучасного українсько-канадського фольклору: погляд з Вінніпега"; Б. Медвінського "Фрагмент прозового фольклору в Канаді"; А. Нагачевського та Н. Кононенко "Центр українського і канадського фольклору ім. Петра та Доріс Кулів"; М. Чернявської "Фольклористичні програми в канадських університетах".

У дослідженні "Звичай життєвого циклу сербів у Каліфорнії (США)" (С. 66-69) Гордана Благоевич основну увагу зосередила на хрещенні, вінчанні, поховальних обрядах та чернецтві. На її думку, у звичаях життя вірян сербських православних парафій із Америки помітний вплив американського середовища, тобто більшості римо-католицького та протестантського оточення, а також потяг до початкової православної традиції. Він, зокрема, полягає у наявності подвійних імен, імен по батькові, кума та куми для однієї дитини, "генеральної репетиції" вінчання в церкві, "прикрашання" покійника та ін. Американізація вірян, переконана дослідниця, неминує впливає на так звану "американізацію" обрядово-релігійної практики, але водночас кожна нова хвиля переселенців залишає на ній свій відбиток.

Публікація "Розвідки сучасного українсько-канадського фольклору: погляд з Вінніпега" (С. 81-83) Роберта-Богдана Климаша – це спроба показати і осмислити стан українського життя не тільки у сучасному Вінніпезі, історичному центрі українського життя в Канаді, але й в інших українських громадах міст Північної Америки. Утрата української мови в діаспорній громаді, на думку вченого, компенсується підвищеною увагою до залишкових елементів. Перехід стимулює процес кодифікації та стандартизації, а також операції "пошуку й порятунку". Традиційні страви, наприклад, возвеличуються до статусу "національної кухні" й поширюються через письмові рецепти та українські куховарські книги, що незмінно надруковано англійською. Однак утрата мови, що зумовлює інші втрати, є потужним стимулом до серйозного підходу щодо створення родинного дерева та сімейної історії.

Після переселення українського фольклору разом із його виконавцями на Американський континент, зазначає *Богдан Медвінський* у матеріалі “Фрагмент прозового фольклору в Канаді” (С. 84–90), він став фольклором національних меншин. Через асиміляцію та втрату мови, почали зникати інформатори-носії фольклору. На відміну від пісенних жанрів, які є більш стійкіші, прозові твори опинилися на межі зникнення і втратили перспективність. Твори прозового фольклору, які побутували в Канаді в різних поколіннях, дослідник поділяє на три основні групи: чутки, поголоски про Канаду та спогади; оповіді про перші роки життя переселенців і боротьбу з різними труднощами; макаронічні українсько-англійські анекдоти. У цій же публікації він подає зразки фольклорної прози цих груп.

Андрій Нагачевський і *Наталія Кононенко* проаналізували історію заснування, розвитку й основні напрями діяльності “Центру українського і канадського фольклору ім. Петра та Доріс Кулів” (С. 91–94), який знаходиться в Альбертському університеті Канади. У цьому науковому осередку міститься Фольклорний архів ім. Богдана Медвінського, який має понад 400 годин аудіозаписів усної історії жителів прерій англійського, французького та німецького походження. У Центрі планують розширити канадський елемент і магі не лише французькі студії, але й інших етнічних груп Канади, а також видавати сертифікати в галузі фольклору. Головною метою є пошук компромісу між розширенням канадського компонента та збереженням вже досягнутих міцних позицій в українському фольклорі.

Марина Чернявська, подаючи інформацію про “Фольклористичні програми в канадських університетах” (С. 95–101), стверджує, що лише в трьох університетах Канади можна здобути усі три – докторський, магістерський і бакалаврський – ступені з фольклору: в Університеті Лаваль у Квебеку з французького; в Університеті Меморіал в Ньюфаундленді – з англійського і в Альбертському університеті – з українського. Щороку дедалі більше фольклорних архівних матеріалів цих та інших наукових осередків доступні через мережу Інтернет: це і оцифровані польові матеріали дослідників, і веб-сайти, що надають доступ до усних наративів, зібраних в рамках різноманітних проектів Канади. Оскільки усні наративи збирають і фольклористи, і етнографи, і історики, то подібних проектів чимало. Не маючи змоги опрацювати всі зібрані польові

матеріали, дослідники зацікавлені в наданні доступу до них: і для наукових розвідок, сімейних генеалогічних проектів, і для використання з навчальною метою у школах.

У третю завальну рубрику “американського” спецвипуску, яка має назву “Пісенний фольклор і сучасність”, увійшли наукові розвідки таких авторів: Вільяма Мак-Карті “Балади та Біблія”; Лері Сіндергард “Від співу до публікації, перекладу та ілюстрацій: перероблені варіанти скандинавських традиційних балад”; Н. Кононенко “Українські балади в Канаді: пристосування до нового життя в новій країні”; Жана-Ніколя де Сюрмон “Вплив комерційного радіомовлення на квебекську пісенну поезію”.

Вільям Мак-Карті у статті “Балади та Біблія” (С. 102–107) стверджує, що у піснях Старого Завіту описано, зображено, відзначено й оплакано багато подій, але героїв у них немає. Єдиний герой – це Бог Ягве. Тому відсутність яскравих героїв є найбільшою проблемою, яка дає привід сумніватися, чи мав насправді Ізраїль сталу баладну традицію. Створено величну духовну поезію, у текстах Старого Завіту оспівано любов і війну, але з цієї поезії не виникло жодної з тих вершин баладної поезії, які дійшли б до наших днів. Тому автор не має відповіді на питання, чи мав Ізраїль свої балади.

На прикладі трьох відомих скандинавських балад (“Жінка-вбивця”, “Пан Олоф і ельфи”, “Балада про мрію”) *Лері Сіндергард* у публікації “Від співу до публікації, перекладу та ілюстрацій: перероблені варіанти скандинавських традиційних балад” (С. 108–111) простежила складну послідовність перероблень – текстових, контекстуальних, а також візуальних. Дослідниця зафіксувала, наскільки значні відмінності можуть приховуватися під однаковими назвами балад.

Наталія Кононенко в дослідженні на тему “Українські балади в Канаді: пристосування до нового життя в новій країні” (С. 112–120) зазначає, що балади, які зафіксував Р.-Б. Климаш у 60-х роках ХХ ст., є особистою і важкою хронікою пристосування переселенців до життя в Канаді. Роль магічних звичаїв, якими відзначаються власне українські балади, тут відсутня. Це можна пояснити рівнем освіченості та привілейованим значенням саме наукового знання. Тому українські балади Канади засвідчують перехід від магічної до раціональної орієнтації на рівні “коренів трав”, якщо говорити словами самих піонерів-переселенців з України.

Жан-Ніколя де Сюрмон, вивчаючи *“Вплив комерційного радіомовлення на квебекську пісенну поезію”* (С. 121-128), констатував, що у своєму дослідженні намагався пояснити складну еволюцію кар’єри співака, який упродовж десятиріч відіграв роль посередника в пісенній культурі в період значних технічних та економічних змін. Узаємодія традиційної місцевої й американської музики, на його думку, сприяла публіці перейти від приватного простору традиціоналізму до громадської музики кантрі. Займаючи з 1940-х років вагоме місце в радіопередачах і сценічних виступах, пісні кантрі сприяли переходу від культури, що спиралася на усні традиції, до комерційної авторської пісні.

Шостий номер наукового журналу ІМФЕ імені М. Т. Рильського НАН України за 2012 р. присвячено спеціальній темі *“Український етнос у просторі сучасної міжкультурної взаємодії: трансформація традиційності й етнокультурні взаємовпливи”*. Питання, які стосуються фольклору та міфології, відображено в таких статтях: Л. Артюх *“Звичаєві заборони, пов’язані з хлібом: традиції і сучасне побутування”* та М. Курінної *“Весільна обрядовість Запорізького регіону: міжетнічні взаємовпливи (за матеріалами етнографічних досліджень українського та чеського населення Запорізької області)”* із рубрики спеціальної теми; Л. Іваннікової *“Обрядовість і фольклор Південно-Східної Волині у дослідженнях кінця XIX – початку XX століття (Заславський і Старокостянтинівський повіти)”*, І. Коваль-Фучило *“До сторіччя виходу фольклорного збірника Іларіона Свенціцького та Володимира Гнатюка”*, Ю. Буйських *“Міфологічні уявлення в повсякденному житті сучасних українців: теоретико-методологічні аспекти вивчення”* з рубрики *“Розвідки та матеріали”*; О. Поріцької *“Найновіші експедиційні матеріали з усної історії: долі й шляхи українців-переселенців з Польщі”* з рубрики *“З експедиційних досліджень”*; О. Микитенко *“Міжнародний симпозіум з фольклорних наративів”* і Л. Вахніної *“Нові дослідження білоруських фольклористів”* із розділу *“Рецензії та повідомлення”*

Лідія Артюх у статті *“Звичаєві заборони, пов’язані з хлібом: традиції і сучасне побутування”* (С. 7-14) дослідила співвідношення традиційного та сучасного побутування заборон у народній культурі. Незважаючи на зміну державного устрою, соціального середовища, тотальну атеїзацію народу за радянських часів, процеси модернізації та

європеїзації побутової культури, вважає дослідниця, такі її елементи, як харчові звичаї, зокрема заборони, продовжують функціонувати якщо не в повному обсязі, то у вигляді певних структур, хоча немотивовано. Саме на таких структурах тримаються зв’язки минулого й сьогодення.

Марина Курінна, працюючи над вивченням теми *“Весільна обрядовість Запорізького регіону: міжетнічні взаємовпливи (за матеріалами етнографічних досліджень українського та чеського населення Запорізької області)”* (С. 38-45), виявила групу традиційних весільних обрядів, наявність яких, на її думку, допомагає чехам усвідомити свою належність до окремої культурної спільноти і створює сприятливе підґрунтя для збереження їхньої ідентичності. Окремо виділено і проаналізовано обряди, що виникли в чеському середовищі внаслідок міжетнічної інтеграції.

Стаття Людмили Іваннікової *“Обрядовість і фольклор Південно-Східної Волині у дослідженнях кінця XIX – початку XX століття (Заславський і Старокостянтинівський повіти)”* (С. 46-50) присвячена вивченню регіонального збирання та дослідження фольклору за працями І. Абрамова, О. Малинки, П. Чубинського, М. Теодоровича, І. Беньковського, В. Михалевича, Л. Ленчевського. Звернено особливу увагу на доробок учених-священнослужителів, який стосується описів календарних та родинних обрядів і ще досі залишається недослідженим в академічній науці.

У публікації Ірини Коваль-Фучило *“До сторіччя виходу фольклорного збірника Іларіона Свенціцького та Володимира Гнатюка”* (С. 51-57) проаналізовано значення збірника голосинь і похоронних обрядів (1912) для української фольклористики з погляду укладання та систематизації уснословесного матеріалу. З огляду на це видання та досвід інших попередніх, авторка описала принципи укладання сучасного фольклорно-етнографічного збірника голосинь, який вона ж уклала і підготувала до друку як науковий співробітник відділу фольклористики ІМФЕ імені М. Т. Рильського НАН України. В їх основі лежить поділ фольклорних текстів на чотири типи за географічним принципом: наддніпрянський, польський, бойківсько-опільський і гуцульсько-подільський.

Юлія Буйських як автор праці *“Міфологічні уявлення в повсякденному житті сучасних українців: теоретико-методологічні аспекти вивчення”* (С. 64-72) проаналізувала побутування в сучасному українському суспіль-

стві різноманітних міфологічних вірувань та уявлень, визначила роль ЗМІ у процесах трансформації традиційної міфологічної системи. Дослідниця наголосила на факторі незникання традиції народної міфології завдяки варіантності та пластичності, що передбачає її здатність адаптуватися до реалій сучасного життя та інкорпорувати ті нові елементи (певні уявлення, персонажі, їхні окремі характеристики і риси), які можуть стати її органічною частиною. Акцент зроблено також на взаємовпливах сучасних сільської та міської культур, що відбиваються і на системі міфологічних уявлень.

Стаття *“Найновіші експедиційні матеріали з усної історії: долі й шляхи українців-переселенців з Польщі”* (С. 73–82) Ольги Поріцької стосується трагічної сторінки в історії українців, які здавна мешкали на землях, що у міжвоєнний період увійшли до складу Польщі. Головну увагу приділено аналізу усних розповідей переселенців про обставини їх вимушеного переїзду з Польщі до України, яка входила у той час у склад Радянського Союзу. Одним із завдань подальших досліджень цієї теми авторка вважає зібрати воедино всі спогади про ці сумні події, об'єктивно оцінити сумнозвісну операцію “Вісла” і проінформувати про неї український народ і світ.

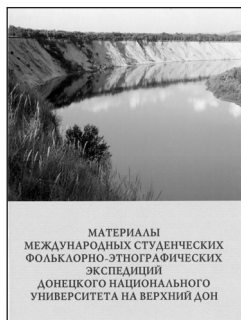
Оксана Микитенко опублікувала інформаційний огляд про *“Міжнародний симпозиум з фольклорних нарративів”* (С. 109–111), що відбувся 28–30 серпня 2012 р. у місті Новий Сад у Сербії. Цю конференцію організувала Мережа з фольклорних нарративів

(“Belief Narrative Network” – BNN), що діє в межах Міжнародного наукового дослідження фольклорних нарративів (“International Scientific Folklore Narrative Research” – ISFNR), та інша його комісія – “Замовляння – виконавці та ритуали” (“Charm, Charmers and Charming”). Симпозиум відбувся на базі філософського факультету Новосадського університету. Активним організатором цього міжнародного заходу була д-р Зоя Каранович, відомий фольклорист, професор кафедри сербської літератури. Головною темою наукового симпозиуму була проблема про тематичні та жанрові межі оповідної неказкової традиції, зокрема, народних легенд, переказів, традиційних вірувань, історія дослідження нарративів, методи та підходи наукового аналізу тощо.

У рецензії Лесі Вахуніної *“Нові дослідження білоруських фольклористів”* (С. 112–113) на книгу С. А. Вергєєнка *“Матывы беларускіх лекавых замоў: структурна-функцыянальны аспект (на матэрыялах фольклору Гомельшчыны)”* (Гомель, 2012 – 176 с.) зазначено, що її автор здійснив глибокий аналіз функціонально-тематичних груп лікувальних замовлянь, визначив функціональність цього жанру в сучасному фольклорному процесі, приділяючи увагу розгляду семантики поетичної структури текстів і успішно використовуючи структурно-типологічний метод.

Підготував Ігор ГУНЧИК

Нові книги

Материалы международных студенческих фольклорно-этнографических экспедиций Донецкого национального университета на Верхний Дон (Волгоградская и Ростовская области: 2001, 2003, 2005–2007, 2010–2012 гг.): монография / Под общей ред. П. Т. Тимофеева. – Донецк: Юго-Восток, 2013. – 384 с.

До видання увійшли фольклорно-етнографічні матеріали польових записів, які здійснено у Волгоградській і Ростовській областях Росії, зокрема в 139 населених пунктах на право- та лівобережжі ріки Дон від станиці Казанської до станиці Розпопинської, а також на обох берегах Хопра від Урюпинська до впадання Хопра в Дон біля хутора Зимовного. Цей географічний ареал цікавий перш за все тим, що у ньому проживають нащадки так званого верхового козацтва, яке кілька століть тому переселилося із Запоріжжя. Основу переважно російськомовних матеріалів склали записи весільних обрядів і пісень, демонологічні тексти, сновидіння та їх тлумачення, замовляння від хвороб.